

DORIS STOCKMANN — WILFRIED FIEDLER — ERICH STOCKMANN,
ALBANISCHE VOLKSMUSIK. BD. I, GESÄNGE DER ÇAMEN. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Veröffentlichungen des Instituts für deutsche Volkskunde, Bd. 36, Berlin 1965, 302 str.

Knjiga prikazuje dio materijala koji je na terenu u južnom dijelu Albanije sakupila grupa albanskih i njemačkih stručnjaka, muzikologa, lingvиста i folklorista, u području plemena Çame, i to onih koji su bili repatriрани iz grčkoga sjevernog Epira u najnovije vrijeme. Redaktori smatraju da je to najstariji materijal albanskih narodnih pjesama; izabrali su 30 pjesama i svestrano ih naučno obradili. Tako smo dobili ogled najstarijega albanskog muzičkog folklorа. U idućim knjigama bit će prikazan i ostali sabrani materijal.

Prvi dio knjige sačinjava uvod Ericha Stockmanna, koji prikazuje ranija istraživanja na tom području do 1957. godine. On donosi podatke o terenskim radovima dosadašnjih stručnjaka, kako albanskih tako i drugih, koji su istraživali tu materiju. Govorili o redigiranju knjige i izlaže plan članova ekspedicije po kojemu bi se imalo prirediti još 5 do 6 knjiga kao daljnjih svezaka te edicije. Zatim iznosi etnografske podatke o kraju, mjestu i pjevačima s kojima je ekspedicija radila. Saznajemo da su oni naseljeni po povratku iz Grčke u tri sela južne Albanije i da pripadaju jugozapadnom dijelu grčkih Çamëri.

Drugi dio knjige pod naslovom *Music* napisala je i redigirala Doris Stockmann. Uvod daje opće primjedbe o istraživanju čamiške vokalne muzike; autorica opisuje svoju metodu terenskoga i laboratorijskoga rada. Daje pokušaj obuhvatne muzikološke i etnomuzikološke analize 30 snimljenih pjesama (dakle samo jedan dio cijeloga snimljenog materijala) i ističe da taj malen broj pjesama neće moći dati potpunu sliku albanskoga muzičkog folklorа. Među problemima koji su se u radu pojavili, ističe na prvom mjestu problem transkripcije snimaka u notno pismo. Opisuje aparate kojima se služila pri transkribiranju, ne samo snimačke nego i one za egzaktno transkribiranje. Daje karakteristiku aparata pogodnih za rad s jednoglasnim pjesmama, ali se teškoće javljaju pri višeglasnim pjesmama, kao što su južne albanske kod kojih je magnetofonski snimak još zasjenjen bordunom, kao stalnom pratnjom muških pjesama. Među pomagalima spominje poseban način snimanja višeglasnih pjesama, tako da u prvoj strofi jednu dionicu pjeva pjevač jačim tonom, a drugu slabijim, dok se u drugoj strofi izmijene dionice po jačini pjevanja, što omogućuje lakše transkribiranje. (Ta je metoda kod nas uvedena prije desetak godina i iskustvo je pokazalo da je dala dobre uspjehe). Zatim opisuje probleme mjerenja vremena u tempu i ritmu melodije, te upotrebu »štoperice«. Prikazuje kako su ti problemi riješeni u Češkoj, Slovačkoj i Mađarskoj. Govori o grafičkim znakovima u knjizi. Nadalje o terminologiji, napose o nazivima suboktavnih ljestvičnih ambitusa dura i mola, o višeznačnom terminu »heterofonija« i »dijafonija«. Govori o terminologiji pojmova pri analizi formalne strukture pjesama kao što su: redak, stih, polustih, fraza, perioda. Isto tako o taktovima simetričkim, asimetričkim, dvovremenskim, trovremenskim, asimetrički sastavljenim itd. Te pojmove objašnjava s obzirom na funkciju koju oni imaju u albanskoj narodnoj muzici. Drugo poglavlje posvećeno je višeglasnom pjevanju i upotrebi bordunskog pjevanja muških korskih pjesama i s tim u vezi ritmičkoj strukturi i manirama pjevačkih predavanja solističkih i korskih pjesama. Zatim dolazi poglavlje o nebordunalom pjevanju i o pjevanju solističkih pjesama. Slijede primjedbe uz transkripciju svih 30 pjesama na preko 20 strana teksta.

Poslije takva uvoda objavljene su notne transkripcije svih 30 melodija na 66 strana, i to 21 solistička melodija u jednom notnom sistemu, a ostalih 9 u dva ili tri sistema. O njima se može kazati da ih je autorica Doris Stockmann najtačnije što se može transkribirala, možda i suviše pedantno, tako da prevelik broj melizmatičkih nota donekle zamagljuje cjelovitu sliku melodije. Kad se zna da

svaka izvedba bilo koje umjetničke kompozicije, kao i narodne pjesme, nikada nije posve identična s ponovljenom izvedbom — uvijek ima među njima nekih većih ili manjih razlika — onda se postavlja pitanje da li je uvijek potrebno uložiti u transkripciju svake, pa i ponovljene izvedbe nesrazmjerno velik trud oko tačnog dešifriranja. Melograf treba da ima i posebno čulo, kojim će moći odrediti što neophodno pripada jednoj melodiji, kao njezin sastavni dio, kao njezina bitna karakteristika, i da se trudi da takve dijelove melodije nepogrešivo fiksira notnim pismom, a preko nebitnih pojava može i prijeći. Kad bi se ispitivalo kakve melizme izvodi pjevač na određenome mjestu melodije i kad bi se ta proba ponavljala pri svakom ponovnom pjevanju, onda bi se moglo ustanoviti da su neki dijelovi istog melizma konstantni, a drugi dijelovi da podliježu variranju. Kada se o tome uvjeri melograf, lako će se odlučiti koje će dijelove što je moguće tačnije zabilježiti, a preko kojih bi mogao s manje truda prijeći. Takvo je npr., mjesto na str. 98. u trećem sistemu crtovlja uz tekst: » . . . o-djal' o-re-«. Slično kao o melizmima može se kazati i o oznakama za tempa. Na str. 97. uz pjesmu br. 2 na prva dva notna retka melodije metronomska oznaka za tempo mijenja se za trajanje jedne osminske note pet puta, i to ovim redom: 152, 168, 160, 164, 130 . . . , a osim toga je ta melodija razdijeljena na tri dijela sa oznakom koliko sekunda traje svaki dio. Prvi dio traje 4.5, drugi dio 3.1, a treći dio 2.3 sekunde. Teško je kazati čemu ova matematička preciznost brojeva služi u muzici. Ne bih htio da se shvati kao da sam protiv svake tačnosti, ali u takvim slučajevima tačnost otežava preglednost notnog teksta.

Tekstove objavljenih pjesama uredio je Wilfried Fiedler i preveo na njemački jezik, uz opširan uvod o svome radu i o toj tekstovnoj građi. (Za nas su važne njegove napomene o terenskom radu. Npr. o tome da se snimljeni tekstovi teško mogu dešifrirati. Zato su istraživači prije snimanja zapisivali tekstove prema kazivanju pjevača, a tek nakon toga su ih snimali, a na kraju su oba teksta, i kazivani i snimljeni, uskladili u konačan oblik koji je objavljen.) U svojem predgovoru govori Fiedler o strukturi i karakteru šamiških pjesničkih tekstova, o sadržaju, stilu i građi tekstova. Dijeli ih na historijske iz triju epoha albanske historije — Skenderbegove, Ali-Paše od Janine, i najnovije. To su pripovjedne pjesme. Zatim su lirske, uspavanke i naricaljke za pokojnicima. Opširno prikazuje ritmičko-metričku strukturu i druge pojave. Dolazi komparativni dio teksta, u kojemu su prikazane varijante tekstova pjesama, a zatim tekstovi svih 30 pjesama. Ispod tekstova su bilješke u kojima su objavljene lingvističke primjedbe prevodice, te opaske o njihovoj metrici.

Ova je knjiga redigirana s mnogo truda i pažnje i može se kazati da je vrlo uspješna. Svi vidovi rada oko redakcije jedne reprezentativne zbirke narodnih pjesama, i to stranoga naroda, u knjizi su riješeni onako kako to traže načela najmodernije etnomuzikološke znanosti.

Vinko Žganec

SLAVKO JANKOVIĆ, ŠOKAČKE PISMICE, I. Dvostihovi — deseterci 1—2000. Napjevi 1—50. Matica hrvatska, Vinkovci 1967, 160 str. + tabele.

Potkraj 1967. godine objavljena je knjiga pod gornjim naslovom. Na početku donosi D'onzije Švagelj svoj urednički predgovor u kojemu na najsažetiji način pokazuje fenomen »pismica« u dvostihovima i njihovu rasprostranjenost u šokadiji. Pisac pak odmah u svome Uvodu govori o tim pjesmicama, prikazuje njihove vrste, nazive, način izlaganja u knjizi, njihov pjesnički oblik, njihovu lošu upotrebu, podatke o stanci u stihu i o nazivima stihova.

U daljem razlaganju pjesničke građe autor govori o sroku u tim dvostihovima, o epitetima, poredbama, narječju i govorima. Veoma su interesantni podaci koje autor donosi o sebi i svojem radu na terenu pri sakupljanju te